

DANMARKS NATIONALBANK

18. NOVEMBER 2021 — NR. 27

FÆRØSK ØKONOMI

Højkonjunktoren har fået fart igen

Udbredt mangel på arbejdskraft

Meget lav ledighed og en i forvejen høj erhvervsfrekvens har ført til mangel på arbejdskraft i stort set alle erhverv på Færøerne. Samtidig har den globale vaccineudrulning forbedret eksportudsigterne, og det understøtter den fortsatte højkonjunktur.

Husholdninger og virksomheder er velpolstrede

Den private sektor har polstret sig under opsvinget og er bedre rustet mod stød til økonomien. Store stigninger i boligpriser og pres på arbejdsmarkedet giver dog grobund for, at risici hurtigt kan opbygges.

Behov for langsigtet planlægning i den offentlige sektor

Langsigtet planlægning af finanspolitikken vil øge økonomiens robusthed. Der er behov for i gode tider at lægge til side til dårligere tider. Samtidig er det vigtigt, at der er balance mellem udgifter og indtægter i fremtiden, hvor der kommer flere ældre.

INDHOLD

- 2 SAMMENFATNING
- 4 FREMGANG PÅ EKSPORTMARKEDERNE UNDERSTØTTER FISKEINDUSTRIEN
- 6 ØGET FORBRUG HAR BIDRAGET TIL AT HOLDE DEN ØKONOMISKE AKTIVITET OPPE
- 7 PRESSET PÅ ARBEJDSMARKEDET ER TILBAGE
- 9 FREMGANGEN SMITTER AF PÅ BOLIGPRISER OG KREDITGIVNING
- 12 BEHOV FOR LANGSIGTET PLANLÆGNING AF DEN ØKONOMISKE POLITIK

Sammenfatning

Udbruddet af covid-19 ramte global økonomi hårdt, og også på Færøerne førte pandemien til et brat fald i aktiviteten. Bruttonationalproduktet, BNP, faldt med 2,4 pct.¹ i 2020 efter flere år med højkonjunktur og betydelig fremgang fra stigende fiskepriser.

Eksporterhvervene, der næsten udelukkende sælger fisk, var dog hurtige til at vende deres afsætning fra lukkede restauranter mod åbne dagligvarebutikker. Det understøttede indtjeningen, mens eksportmarkederne var præget af restriktioner for at inddæmme virusmitte.² Tilbageslaget blev derfor begrænset og har indtil videre blot været en pause fra højkonjunktur.

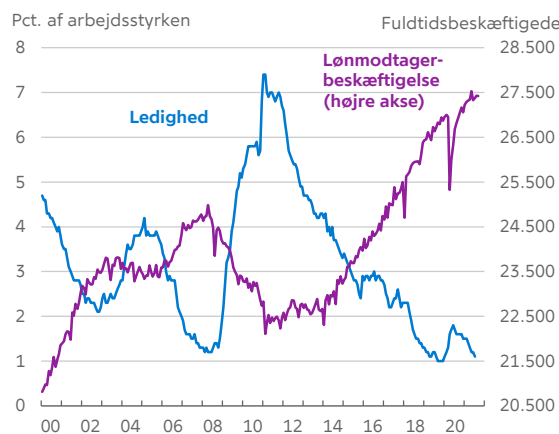
Beskæftigelsen vendte allerede ved udgangen af 2020 tilbage til niveauet før pandemien, og ledigheden på Færøerne er i øjeblikket kun godt 1 pct. af arbejdsstyrken, se figur 1. Den hurtige genopretning af aktivitet og beskæftigelse har ført til, at der igen er mangel på arbejdskraft. Det er vigtigt, at strukturerne på arbejdsmarkedet understøtter en fleksibel arbejdsstyrke, hvor bl.a. udenlandsk arbejdskraft kan komme til i tider med pres.

I en økonomi som den færøske, der er koncentreret omkring havressourcer, kan pres på arbejdsmarkedet dog ikke forventes i samme omfang at smitte af på eksporterhvervenes konkurrenceevne. Det skyldes, at afsætningspriserne i højere grad afhænger af fx fangstmuligheder, biologiske forhold og verdensmarkedspriser end af lønomkostninger, end det er tilfældet i mere traditionel industriproduktion. Det er derfor i højere grad andre forhold end lønkonkurrenceevne, der bestemmer virksomhedernes evne til at konkurrere på verdensmarkedet. Samtidig har mere strukturelle forhold som fiskeri- og handelsaftaler og en effektiv forvaltning af fiskeriet også stor betydning for, om virksomhederne er konkurrencedygtige.

Perioder med pres på arbejdsmarkedet må imidlertid ikke give anledning til overoptimisme i de dele af økonomien, der påvirkes af udviklingen i eksporterhvervene. I stedet bør både den offentlige og

Højkonjunktoren fortsætter efter hurtig genopretning

Figur 1

Kilde: Hagstova Føroya.

private sektor lægge penge til side i gode tider for at værne sig mod dårlige tider. De færøske husholdninger og virksomheder er generelt velpolstrede, men bl.a. store boligprisstigninger de senere år og knaphed på arbejdskraft giver grobund for, at risici hurtigt kan opbygges.

Fremadrettet understøttes den fortsatte fremgang af lysere udsigter for eksportmarkederne, hvor efterspørgslen er genoprettet hurtigere end ventet. Den hurtigere genopretning skal bl.a. ses i lyset af den globale vaccineudrulning hen over året. Imidlertid tynges udsigterne for en del af fiskeeksporten af, at der udestår en fiskeriaftale med Storbritannien om fiskeriet af makrel. Den manglende aftale har bl.a. medført lavere priser, og det illustrerer, at gode rammevilkår er vigtige for eksporterhvervenes konkurrenceevne.

Højkonjunktoren på Færøerne har generelt været understøttet af produktivitetsfremgang i både fiskeri og havbrug.³ Virksomhederne har konsolideret sig,

1 Foreløbige tal. BNP på Færøerne opgøres kun i løbende priser.

2 Se Adrian Michael Bay Schmith og Flora Nagy, Højkonjunktoren på Færøerne taber fart, *Danmarks Nationalbank Analyse (Færøsk økonomi)*, nr. 29, december 2020.

3 Egenkapitalforrentningen i fiskeri og havbrug er steget i løbet af opsvinget, mens antallet af virksomheder er faldet. Se regnskabsstatistik fra Hagstova Føroya.

Fakta om Færøerne og fiskeindustrien

DEN OFFENTLIGE SEKTOR

36%

af beskæftigelsen i 2019 var i den offentlige sektor

34%

af BNP udgør den offentlige gæld

TURISMEN

2%

af BVT i 2017 kom fra turismen*

FISKEINDUSTRIEN

81%

af den samlede eksport udgøres af vareeksport

95%

af vareeksporten udgøres af fisk

40%

... heraf udgøres af lakseeksporten

17%

af beskæftigelsen i 2019 var i fiskeri, havbrug, fremstilling og værfter

28%

af BVT i 2019 kom fra fiskeri, havbrug og fremstilling

andre erhverv påvirkes af eksportindtægterne fra fisk**

Befolkningstal:	53.559 pr. 1. august 2021
BNP pr. indbygger:	384.000 kr. i 2020 400.000 kr. i Danmark til sammenligning
Erhvervsfrekvens:	84 pct. i 2020 78 pct. i Danmark til sammenligning
Valuta:	Danske kroner

* BVT angiver bruttoværditilvækst.

** se fx Arnason mfl., Økonomisk rente og ringvirkninger i de Vestnordiske fiskerier, Nordic Atlantic Cooperation (NORA), oktober 2015.

og kreditgivningen er vokset mindre end økonomien som helhed. Færøsk økonomi står således bedre rustet til udefrakommende stød end i både 1990'erne og årene op til finanskrisen, som det også er kommet til udtryk under pandemien. Det er vigtigt for en enstrengt økonomi, hvis eksterne indtjening afhænger af få, store erhverv, som er meget udsat for udsving i fangster og fiskepriser.

Langsigtet planlægning af finanspolitikken kan styrke robusthed

Den offentlige sektor kan bidrage til at styrke økonomiens robusthed ved i gode tider at lægge til side til dårlige tider. Det gælder også, selv om den private sektor er velpolstret. Meget aktivitet og beskæftigelse er indirekte forbundet til eksporterhvervene, og der er derfor behov for en stabilitetsorienteret finanspolitik til at polstre sig mod konjunkturomslag

og svigtende indtjening fra fiskeriet.⁴ En lav offentlig gæld bidrager bl.a. til dette ved at sikre handlerum for Landsstyret.

Landsstyret bør desuden prioritere langsigtet planlægning, der sikrer holdbarheden af de offentlige finanser. Det vil være hensigtsmæssigt at prioritere langsigtede budgetfremskrivninger, der giver overblik over udgifterne til bl.a. offentlig service i fremtiden. Det er især vigtigt, fordi der forventes flere ældre på Færøerne i fremtiden. Generelt kan en udvidelse af skattebasen, fx med en boligskat, bidrage til at skabe balance mellem udgifter og indtægter i fremtiden.

4 Se fx Hermann Oskarsson, Økonomisk politik i en ressourcerig mikrostat, *Landsbanki Føroya*, 18. marts 2021 ([link](#), kun på færøsk).

Fremgang på eksportmarkederne understøtter fiskeindustrien

Den færøske økonomi er lille og åben. Den afhænger i høj grad af samhandel med omverdenen, og eksporten udgør lidt mere end 50 pct. af BNP, som det også er tilfældet i Danmark. Eksportindtægterne er dog koncentreret omkring fiskeindustrien, der står for mere end 90 pct. af vareeksporten. Efterspørgslen efter fisk påvirkes generelt i mindre grad af udsving i konjunkturerne, som det også gælder for fødevarer generelt. Udbud af og priser på fisk er dog mere følsomt og bestemmes i vidt omfang af udefrakommende forhold, fx energipriser og fangstforhold. Det gør økonomien sårbar over for pludselige skift i fiskepriser og biologisk bestemte forhold.

Eksportværdien af fisk fra Færøerne faldt med 13,5 pct. fra 2019 til 2020 som følge af udbruddet af covid-19. En række forhold begrænsede dog tilbageslaget. Eksporterhvervene var fx hurtige til at rette deres afsætning mod dagligvarebutikker, da restaurationer måtte holde lukket i mange lande. Det holdt mængden af fiskeeksport oppe, om end på bekostning af lidt lavere priser.

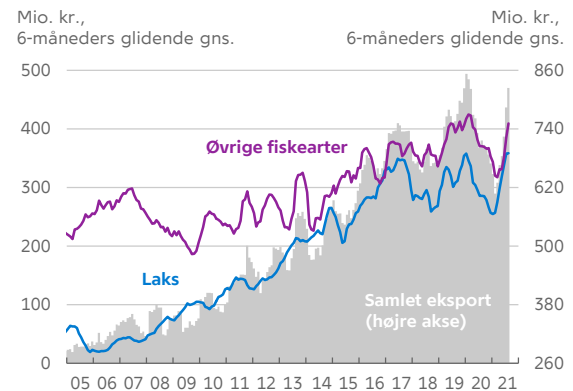
Den seneste tid er fiskeeksporten gradvist genoprettet, og den er nu tilbage på niveauet inden pandemien, se figur 2. Eksportværdien fra januar til august 2021 var således på det samme niveau som i den tilsvarende periode i 2019.

Den gradvise genopretning af eksporten dækker bl.a. over fremgang i lakseeksporten. Lakseeksporten udgør ca. 40 pct. af den samlede vareeksport. Til forskel fra den øvrige fiskeeksport udgøres lakseeksporten hovedsageligt af opdrættslaks fra havbrug. Opdræts erhvervet kan i højere grad sammenlignes med traditionel industri.

Genopretningen af lakseeksporten skyldes især, at restriktionerne for restauranter er blevet løftet i langt de fleste lande, og at fersk fisk til højere afregningspriser dermed i større omfang har kunnet afsættes. De seneste år er færøsk laks blevet solgt til højere priser end konkurrerende landes laks, se figur 3. Den højere pris skyldes bl.a. de gunstige opdrætsforhold i de færøske fjorde, hvor fx temperaturforholdene er gode. Pandemien ser ikke ud til at have påvirket prisforskellen, og Den Internationale Valutafond, IMF, forventer, at det generelle prisniveau på laks vil stige en smule. De stigende priser på laks har været en

Fornyet fremgang i eksporten

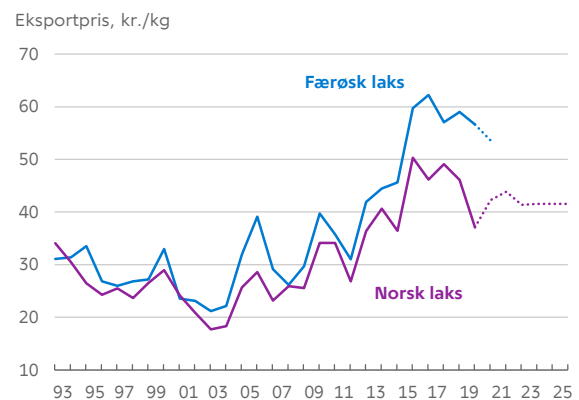
Figur 2

Anm.: Sæsonkorrigeret eksport i løbende priser.
Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

Prispræmien på færøsk laks har holdt stand over pandemien

Figur 3

Anm.: Prisen på færøsk laks er beregnet implicit ud fra den samlede eksportmængde og -værdi. Den blå punkterede linje angiver den implicite pris på færøsk laks de første 8 måneder af året. Den lilla punkterede linje angiver prognose fra IMF. Priser på norsk laks er omregnet til danske kroner med valutakursen ved udgangen af året.

Kilde: Hagstova Føroya, IMF, *World Economic Outlook October 2021*, Macrobond og egne beregninger.

central drivkraft bag fremgangen i økonomien under opsvinget siden 2013, og det øger risikoen for, at et bortfald af prispræmien på færøsk laks vil veje tungt på økonomien. På kort sigt udgør sygdomsudbrud⁵ den primære risiko for, at prisforskellen falder bort, og på længere sigt er risici relateret til teknologiske fremskridt inden for lakseopdræt på land.

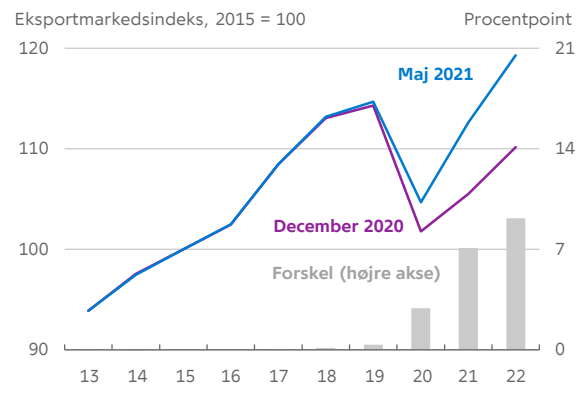
Eksporten af makrel, som udgør ca. 10 pct. af vareeksporten, er fortsat underdrejet efter tilbageslaget sidste år. Det er på trods af, at Færøerne har forhøjet sine fangstkvoter. Forhøjelsen skal ses i lyset af, at der endnu ikke er indgået en fiskeriaftale med Storbritannien om fangst af makrel. Færøerne kan derfor ikke fiske makrel i britiske farvande som i tidligere år. Den manglende aftale betyder, at makrellen i nogle tilfælde fanges tidligere i sin livscyklus, før den går i britisk farvand, hvilket har givet lavere priser. Den manglende fiskeriaftale medvirker også til betydelig usikkerhed om fiskeriet af makrel fremadrettet.

Udsigterne for de færøske eksportmarkeder er generelt forbedret betydeligt siden vinteren, se figur 4. Den større efterspørgsel vil understøtte højkonjunkturen de kommende år. Der er dog fortsat risici knyttet til den fremadrettede udvikling. Først og fremmest er pandemien ikke ovre, og nye nedlukninger af restaurationer på eksportmarkederne kan på ny tynde indtjeningen i fiskeindustrien. Dernæst bestemmes fiskepriserne i høj grad af globale forhold, og der er derfor generelt risici forbundet med skift i prisudviklingen. Den kommende tid kan afsætningen til fjerne markeder i bl.a. USA og Kina blive påvirket af lange leveringstider og høje fragtpreiser, hvis det aktuelle pres på globale forsyningskæder bliver længevarende. Eksporterhvervene har dog indtil nu ikke været så hårdt ramt af dette.

Selv om den færøske økonomi i høj grad er enstrenget, er robustheden de senere år øget. Eksporten afsættes til en bredere vifte af handelspartnere, både inden og uden for EU, og fremgangen i lakseopdrættet har bidraget til at diversificere fiskeeksporten. Den aktuelt lavere indtjening fra makrel, der skyldes den manglende fiskeriaftale med Storbritannien, illustrerer imidlertid, at gode og stabile rammevil-

Fremgang på de færøske eksportmarkeder

Figur 4

Anm.: Eksportmarkedsindekset er baseret på OECD Economic Outlook fra henholdsvis december 2020 og maj 2021. Eksportmarkedsindekset er beregnet på baggrund af handelsvægtet import af varer og tjenester hos Færøernes 12 største handelspartnere.
Kilde: Hagstova Føroya, Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD, og egne beregninger.

kår er vigtige for eksporterhvervene. Kvaliteten og stabiliteten af fiskeri- og samhandelsaftaler spiller grundlæggende en afgørende rolle for robustheden af den færøske økonomi.

Stærk genopretning i turismeerhvervene, men øget kapacitet vil tage tid at udnytte

Turismen på Færøerne har været i stærk fremgang de senere år, og turismeindustrien har generelt fået større betydning for økonomien. Bidraget til den samlede vækst og velstand er dog fortsat beskedent,⁶ og derfor har den globale stilstand i rejseaktivitet da også haft en relativt begrænset effekt på den færøske økonomi.

Antallet af turister på Færøerne faldt ellers markant ved pandemiens udbrud. Landets effektive smitteinddæmning gjorde det imidlertid til en attraktiv rejsedestination set i forhold til andre lande, og turismen vendte derfor hurtigere tilbage til Færøerne, end det var tilfældet i mange andre lande. Hen over lavsæsonen bidrog øget hjemmeferie blandt færin-

⁵ Havbruget på Færøerne er imidlertid underlagt nogle af de strengeste veterinære forhold i verden, hvilket har bidraget til en gunstig udvikling i biologiske indikatorer. Se fx Rigsombudsmanden på Færøerne, *Beretning 2021*, Rigsombuddet på Færøerne, 2021.

⁶ Turismens andel af bruttoværditilvæksten, BVT, blev i 2017 estimeret til 2 pct. Se Hagstova Føroya, Vitjandi ferðafólk, 2011 til 2018, Búskaparískoyti, maj 2019 (*link*, kun på færøsk).

ger også til aktiviteten, fordi store smitteudbrud og nedlukninger i udlandet forhindrede mange udlandsrejser. I juli blev det højeste antal besøgende på Færøerne nogensinde registreret, og også i højsæsonen har der således været højere aktivitet end normalt.

Udsigterne for turismen er lysnet betydeligt i takt med den globale vaccineudrulning. Pandemien er imidlertid faldet sammen med færdiggørelsen af to nye hoteller i Tórshavn. De nye hoteller har øget kapaciteten og har bl.a. betydet, at belægningsgraderne har været lave trods den højere aktivitet, se figur 5. Det betyder også, at der formentlig er et stykke vej til fuld udnyttelse af kapaciteten i turismeindustrien trods de lysere udsigter for den globale rejseaktivitet.

Øget forbrug har bidraget til at holde den økonomiske aktivitet oppe

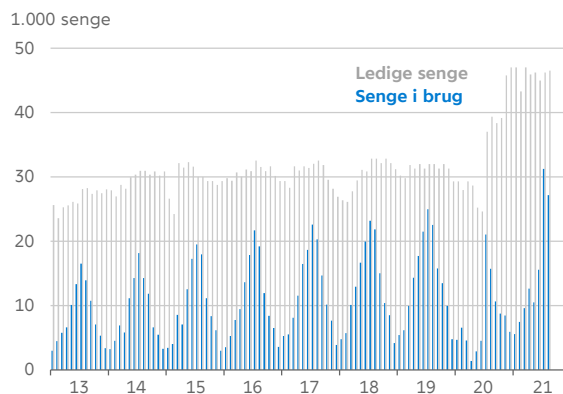
Der har været et betydeligt løft i husholdningernes indenlandske forbrug siden pandemiens udbrud. Forbrugsfremgangen har modgået en del af tilbageslaget fra eksporten og bidraget til at holde hånden under den samlede aktivitet i økonomien. Der er tegn på, at færingeres forbrug på Færøerne under pandemien har mere end opvejet deres forbrug i forbindelse med udlandsrejser.⁷

Det øgede forbrug på Færøerne har i høj grad været af varer. Således er forbruget af fødevarer, beklædning og boligrelaterede varer steget betydeligt under pandemien, se figur 6. Denne tendens ses også i mange økonomier under pandemien, herunder i Danmark.

Forbruget af fødevarer og beklædning forblev højt i 2. kvartal, mens forbruget af boligrelaterede varer er faldet ret betydeligt. Faldet i boligrelaterede varer kan formentlig skyldes knaphed på varer og

Effektiv smittehåndtering og øget hjemmeferie har understøttet turismeindustrien

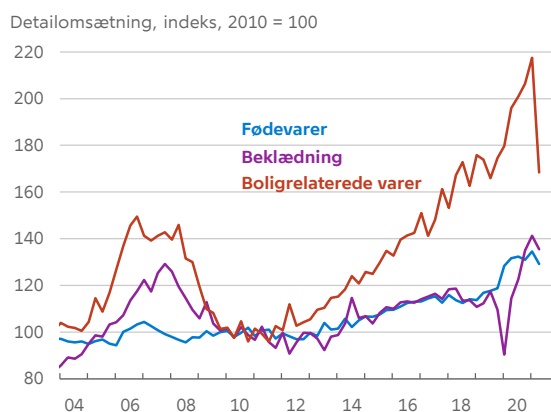
Figur 5

Anm.: Senge på hoteller, vandrehjem mv. Opførelsen af to nye hoteller i Tórshavn har øget kapaciteten fra foråret 2020.
Kilde: Hagstova Føroya.

Betydeligt løft i vareforbruget

Figur 6

Anm.: Detailsalg i faste priser, sæsonkorrigeret.
Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

⁷ Betalingskortstatistik fra BankNordik viser, at færingeres forbrug med betalingskort i maj til december 2020 var lidt mindre end 3 pct. under niveauet i maj til december 2019. Disse tal indikerer sammen med det øgede forbrug på boligforbedringer, der som oftest afregnes med bankoverførsel, at husholdningernes forbrug under pandemien i 2020 var større end normalt.

stigende priser som følge af flaskehalse i globale forsyningskæder. Bedre muligheder for udlandsrejser kan dog også have afløst en del af efterspørgslen efter boligforbedringer.

Importen er generelt tæt forbundet til husholdningernes forbrug, da en stor del af forbrugsvarer importeres til Færøerne. Under finanskrisen faldt den importerede del af husholdningernes vareforbrug dog hurtigere end den øvrige økonomi, og forbrugerne har efterfølgende været tilbageholdende. Importen til forbrug har således været lav trods betydelig indkomstfremgang på Færøerne. Under pandemien har det indenlandske forbrugsløft imidlertid medført en større import til forbrug. Fremadrettet vil øget rejseaktivitet til udlandet formentlig lægge et nedadrettet pres på vareimporten, i takt med at færingernes forbrugsmønstre vender tilbage mod deres tidligere sammensætning.

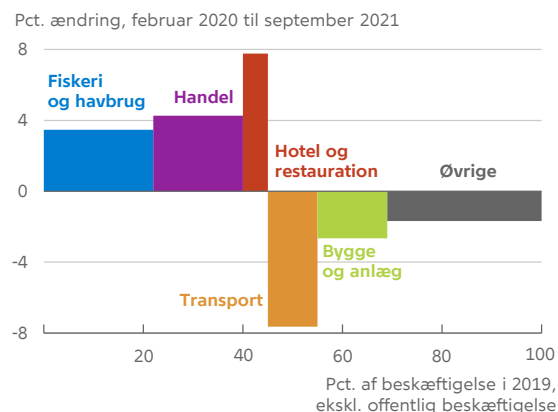
Presset på arbejdsmarkedet er tilbage

Forbrugsfremgangen blandt husholdningerne har været understøttet af udviklingen på arbejdsmarkedet. Beskæftigelsen led et hårdt, men kortvarigt tilbageslag i foråret 2020 og er siden ikke bare vendt tilbage til niveauet, men er på sin trend fra før coronavirusens udbrud. Indkomsterne på Færøerne har således været holdt oppe igennem pandemien.⁸

Sammensætningen af beskæftigelsen er imidlertid anderledes i dag i forhold til foråret 2020. Beskæftigelsen er steget i fiskeri, havbrug og handel, se figur 7. Det skal ses i lyset af, at havbrugets omstilling mod dagligvarebutikker under pandemien har krævet flere hænder til pakning mv., og at der har været markant fremgang i detailbranchen som følge af husholdningernes øgede forbrug. Beskæftigelsen er også steget i de offentlige erhverv. Det gælder særligt i kommuner og inden for sundhed. Dog er beskæftigelsen inden for sundhed faldet en smule på

Store ændringer i beskæftigelsens sammensætning efter pandemien

Figur 7

Anm.: Sæsonkorrigeret beskæftigelse.
Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

det seneste, i takt med at der bruges færre ressourcer på test og vaccination af befolkningen. Samtidig er beskæftigelsen i dag lavere i erhverv, hvor der har været mindre aktivitet under pandemien, fx i byggeriet. Udviklingen i de forskellige brancher afspejler en god fleksibilitet på det færøske arbejdsmarked, hvor arbejdskraft hurtigt kan omstille sig til brancher i fremgang.

Stigende mangel på arbejdskraft

Ledigheden på Færøerne er nu igen meget lav. I juli var der kun 332 fuldtidsledige, når der tages højde for sæsonudsving, og arbejdsløshedsraten var 1,1 pct. Det peger på et arbejdsmarked under pres. De seneste par måneder er beskæftigelsen da også stagneret, og virksomhederne vurderer i højere grad, at mangel på arbejdskraft begrænser produktionen, se figur 8. I modsætning til fx i Danmark synes der dog fortsat at være et stykke vej til niveauerne før pandemien, selv om ledigheden på Færøerne er som før pandemien, hvor økonomien også var i højkonjunktur og arbejdsmarkedet presset.⁹

⁸ I sommermånederne af 2020 bidrog omfattende lønkompensationsordninger også til at holde hånden under arbejdsmarkedet. Se Adrian Michael Bay Schmith og Flora Nagy, Højkonjunktoren på Færøerne taber fart, *Danmarks Nationalbank Analyse (Færøsk økonomi)*, nr. 29, december 2020.

⁹ Se Flora Nagy og Sune Mølthe-Thagaard, Arbejdsmarkedet presset af meget lav ledighed, *Danmarks Nationalbank Analyse (Færøsk økonomi)*, nr. 22, november 2019.

Manglen på arbejdskraft er meget udtalt i byggeriet og turismeerhvervene.¹⁰ Netop disse brancher er i høj grad afhængig af udenlandsk arbejdskraft. Før pandemien i 2019 var hver 3. ansatte i hotel og restauration af udenlandsk herkomst, mens det gjaldt for hver 5. i byggeriet.

En del af rekrutteringsvanskelighederne kan skyldes, at arbejdskraft i netop byggeri og turismeerhverv er en mangelvare i mange europæiske økonomier, herunder i Danmark. Samtidig er en del ressourcer fortsat knyttet til pandemirelateret arbejde på Færøerne og den del af fiskeindustrien, hvor der under nedlukninger har været et øget behov for hænder til pakning mv. Noget af presset kan derfor have midlertidig karakter, som det også forventes i Danmark.¹¹

Pres på arbejdsmarkedet afspejles ikke i lønudviklingen

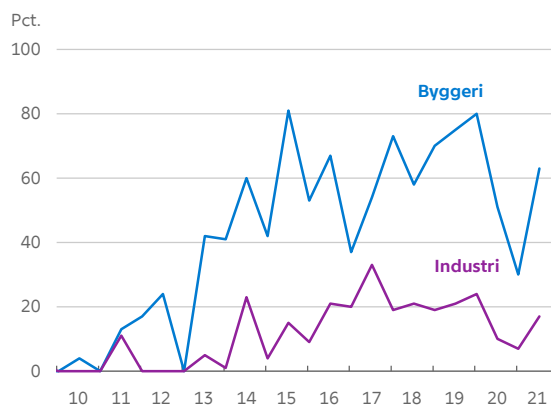
Trods opsvinget fra 2013 til 2019 har der været afdæmpede lønstigninger i den private sektor på 2,8 pct. i gennemsnit, se figur 9. Det skal ses i lyset af lave forbrugerprisstigninger, men også en stor befolkningstilvækst.

Befolkningstallet er i øjeblikket historisk højt. Siden 2013 er befolkningen vokset med knap 11 pct., og med knap 3 pct. alene under pandemien. Stigningen skyldes dels et øget fødselsoverskud, dels at færre er flyttet fra landet. Fra 2014 til 2020 er der således flyttet 11.600 til Færøerne, mens kun 8.700 er flyttet derfra. Andelen af udenlandsk arbejdskraft, der ikke er dansk, er mere end fordoblet i løbet af højkonjunkturen, og i dag udgør den lidt mere end 5 pct. af beskæftigelsen.

I tider med økonomisk tilbagegang har der imidlertid været tale om den modsatte tendens, hvor befolkningstallet og andelen af udenlandsk arbejdskraft er blevet mindre. Tilpasningen vidner om, at det færøske arbejdsmarked er karakteriseret af en stor grad af mobilitet og fleksibilitet.

Virksomhederne melder igen om stigende mangel på arbejdskraft

Figur 8

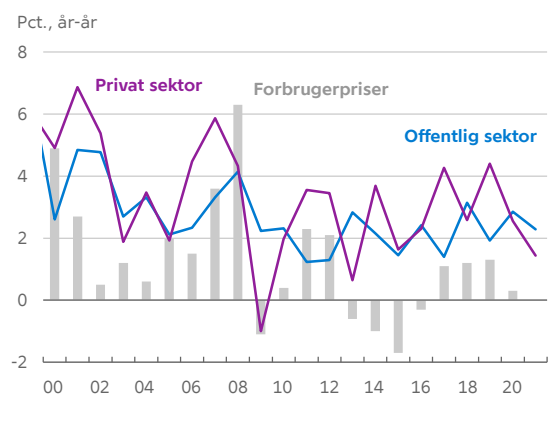

Anm.: Figuren viser andelen af virksomheder, der beskriver mangel på arbejdskraft som den primære årsag til produktionsbegrænsninger. Industri dækker også de primære erhverv (bl.a. landbrug, havbrug og fiskeri).

Kilde: Hagstova Føroya.

Afdæmpet lønudvikling de seneste år

Figur 9

Anm.: Lønstigningstakterne er beregnet som et implicit lønindeks baseret på lønudbetalinger og antal lønmodtagere. Branchen fiskeri er ikke medtaget, da lønninger i fiskeriet er knyttet tæt sammen med indtjeningen på skibene. I aflønningen i fiskeriet indgår dermed en slags overskudsdeling, hvilket ikke er retvisende som udtryk for det generelle lønpres på Færøerne som følge af fx mangel på arbejdskraft. Tallene for 2021 baseres på udviklingen i januar til september.

Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

10 Se fx Búskaparráðið, Færøernes økonomiske råd, Konjunkturmeting á heysti 2021 (Konjunkturgennemgang efterår 2021), *Búskaparráðs-frágreiðing*, september 2021 ([link](#)).

11 Se Danmarks Nationalbank, Økonomien er på vej tilbage i moderat højkonjunktur, *Danmarks Nationalbank Analyse (Udsigter for dansk økonomi)*, nr. 24, september 2021.

Det er vigtigt, at strukturerne på det færøske arbejdsmarked understøtter denne egenskab, hvor let og smidig adgang til udenlandsk arbejdskraft er et vigtigt element. Samtidig bør færinger, der arbejder udenlands, have incitament til at vende tilbage, når der er pres på det færøske arbejdsmarked. De aktuelle skattefradrag til færinger, der arbejder udenlands, bidrager til arbejdsstyrkens fleksibilitet i tider med tilbagegang, men begrænser den i opgangstider.¹² Det er mest hensigtsmæssigt, at denne slags ordninger indrettes, så de gavner økonomien både i op- og nedgangstider.

På længere sigt kan en videre udbygning af det offentlige velfærdssystem på Færøerne desuden bidrage til at fastholde og tiltrække arbejdskraft. Her er strukturer på arbejdsmarkedet, der giver mulighed for efteruddannelse mv., hensigtsmæssige. De kan sikre, at arbejdsstyrken kan imødekomme den fortsatte strukturelle omstilling fra fiskeri og havbrug, der har brug for stadig færre beskæftigede, til privat og offentlig service, hvor efterspørgslen stiger. Strukturerne kan også bidrage til at øge arbejdsstyrkens generelle uddannelses- og kompetenceniveau.

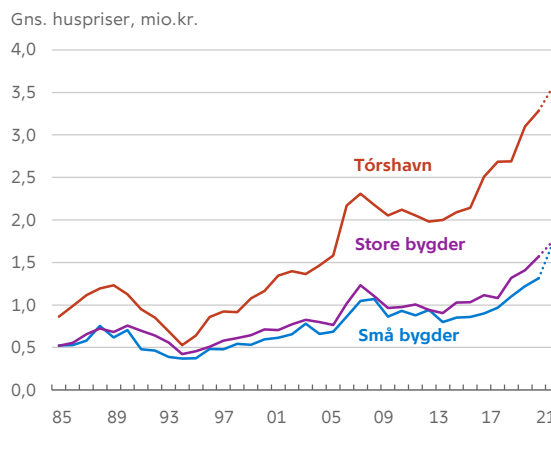
Fremgangen smitter af på boligpriser og kreditgivning

Den økonomiske fremgang afspejler sig også på det færøske boligmarked. Her er tempoet højt, som det har været under hele opsvinget, og boligpriserne er indtil nu steget 18 pct. i 2021. Samlet set er boligpriserne steget godt 9 pct.¹³ om året siden udgangen af 2013.

På det seneste er priserne steget mest i de mindre bygder, hvor de nu er 31 pct. højere end i 2020, se figur 10. Stigningerne skal bl.a. ses i lyset af, at opførelsen af den nye tunnel mellem øerne Streymoy¹⁴ og Eysturoy, Eysturoyartunnilin, har gjort det nemmere at

Højt tempo på det færøske boligmarked

Figur 10

Anm.: Tal for 2021 dækker kun årets løbende handler (1.-3. kvartal) og er derfor behæftet med usikkerhed.
Kilde: Hagstova Føroya og BankNordik.

bosætte sig i områder uden for hovedstaden. Priserne i Tórshavn og de større bygder er også steget mere end 8 pct. siden årsskiftet, og der er således fart på hele det færøske boligmarked.

Stigningerne i boligpriserne har bl.a. været drevet af en øget boligefterspørgsel understøttet af faldende renter, stigende indkomster fra den betydelige beskæftigelsesfremgang og den generelle befolknings-tilvækst. Som i mange andre lande er der desuden tegn på, at pandemien har øget interessen for køb af anden bolig og forbedringer af boligen. Det understøtter ligeledes boligprisstigningerne, om end der ikke er lige så tydelige tegn på en pandemirelateret acceleration af boligprisstigningerne, som det fx er set i Danmark.¹⁵

Flere boliger kan lette presset på boligmarkedet

Trods den stigende efterspørgsel er udbuddet af boliger på Færøerne ikke fulgt med under opsvinget.

12 Der gives bl.a. *døgnfradrag* som kompensation for merudgifter til udenlandsk arbejde, fx kost, husleje og transport. Døgnfradraget er 300 kr. pr. døgn.

13 Opgjort som vægtet gennemsnit af boligprisstigningerne i Tórshavn og de store og små bygder i perioden vægtet med antallet af handler i perioden. Inkl. foreløbige handler i 2021, dvs. 1.-3. kvartal.

14 Den færøske hovedstad Tórshavn ligger på Streymoy.

15 Se Adrian Michael Bay Schmith, Jesper Pedersen, Simon Juul Hviid og Simon Thinggaard Hetland, Robustheden på boligmarkedet bør styrkes nu, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 16, juni 2021.

Det har været med til at presse priserne yderligere op især i Tórshavn, hvor boligpriserne er vokset hurtigere end indkomsterne, se figur 11. Fra 2014 til 2020 estimeres det, at der er blevet opført knap 1.000 nye boliger,¹⁶ mens befolkningen er steget med knap 5.000.

For at dæmpe presset på boligmarkedet er det vigtigt, at udbuddet af boliger på Færøerne øges. Tiltag målrettet flaskehalse i boligbyggeriet, herunder manglen på arbejdskraft, kan bl.a. bidrage til at afhjælpe det manglende boligudbud.

Et mere diversificeret udbud af boliger på Færøerne kan desuden være hensigtsmæssigt for at understøtte en fleksibel arbejdsstyrke. Et øget udbud af mindre boliger og lejeboliger kan bidrage til at tiltrække midlertidig arbejdskraft, der hverken har behov eller mulighed for at købe bolig på Færøerne. Strukturelle reformer kan også medvirke til at mindske udsving i boligpriserne. Det kan fx ske ved en boligskat, hvor skattebetalingen følger priserne på boligmarkedet.¹⁷

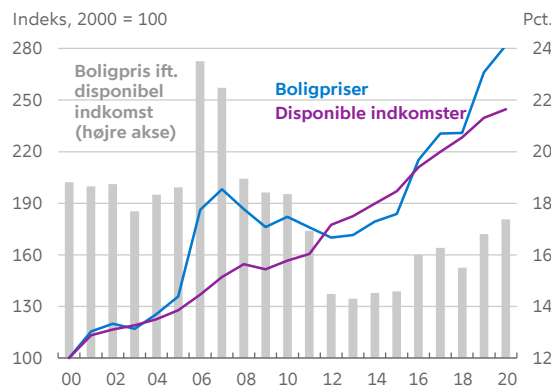
Husholdningerne øger gælden til boligformål

Kreditgivning til husholdninger, der hovedsageligt består af lån til boligformål, er steget 24 pct. siden starten af den nuværende højkonjunktur. Husholdningernes låntagning udgør nu over 12 mia. kr., se figur 12, svarende til 56 pct. af landets BNP.¹⁸ Stigningen har været moderat i lyset af de store boligprisstigninger. Siden starten af 2018 er især låntagning igennem danske realkreditinstitutter vokset, med 80 pct. til knap 4 mia. kr., og udgør nu en tredjedel af færingeres boligfinansiering.

De færøske husholdninger er særligt sårbare over for rentestigninger og faldende boligpriser. Det skyldes, at knap 85 pct. af deres lån med boligformål er med variabel rente, samtidig med at størstedelen af deres aktiver er bundet i bolig. Der er desuden tegn på, at flere gældsætter sig hårdere

Boligpriserne stiger mere end indkomsterne

Figur 11

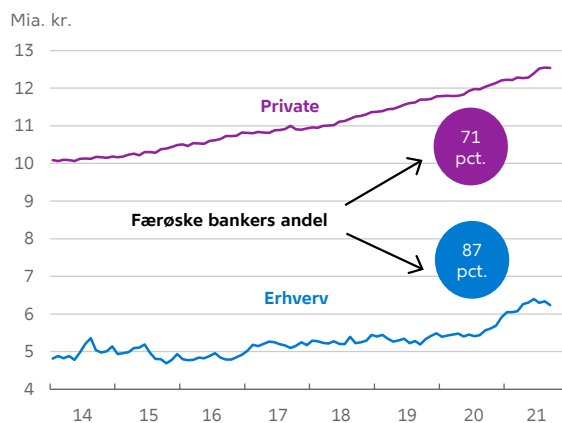

Anm.: Indkomst omfatter indkomst, overskud fra egen virksomhed (inkl. selvstændigt erhvervsdrivende), overførsler fra det offentlige (fx pension, dagpenge, rentefradrag, SU osv.) og kapitalindkomst fratrukket skat (og øvrige lovpligtige afgifter). Indkomster for 2020 er estimerede. Boligpriserne opgjort i Tórshavn.

Kilde: Hagstova Føroya, BankNordik, Landsbanki Føroya og egne beregninger.

Udlånet til færøske kunder stiger

Figur 12

Anm.: Bruttoudlån til færøske kunder fra kreditinstitutter i Danmark og Færøerne. Erhvervsudlån er ekskl. den offentligt ejede del af ikke-finansielle virksomheder. Boblerne angiver de færøske kreditinstitutters andel af udlånet til private og erhverv september 2021. Seneste observation ultimo september 2021.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

16 Se Búskaparráðið, Konjunkturmeting á heysti 2021 (Konjunkturgenemgang efterår 2021), *Búskaparráðsfrágreiðing*, september 2021 ([link](#)).

17 Se fx Simon Juul Hviid og Paul Lassenius Kramp, Aftale om boligskat stabiliserer boligpriser, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 14, september 2017.

18 Baseret på skøn for færøsk BNP for 2021 af Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

set i forhold til deres indkomster end i starten af opsvinget.¹⁹

Husholdningerne er imidlertid også blevet mere robuste hen over opsvinget og har fået mere luft i økonomien. Den øgede robusthed skyldes flere forhold: Under pandemien har husholdningerne polstret sig yderligere, og de har også øget deres pensionsformue igennem den nye obligatoriske pensionsordning, der blev indført d. 1. januar 2014.²⁰ Samtidig er 92 pct. af boliggeden med afdrag, hvilket mindsker opbygning af gæld. Den øgede robusthed har bl.a. afspejlet sig i en bedre kreditkvalitet af deres lån hos de færøske banker, se figur 13.

Den hurtige genopretning smitter af på erhvervsudlånet

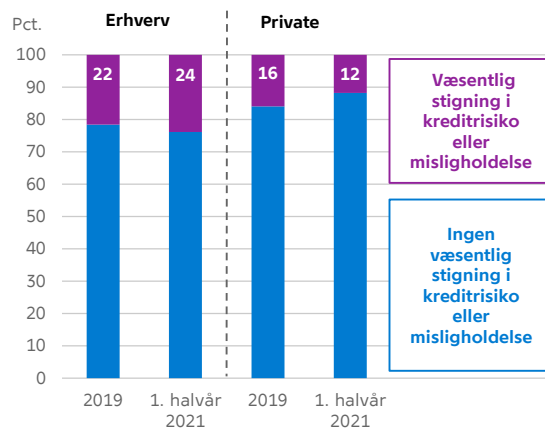
Der er tegn på øget efterspørgsel efter kredit hos de færøske virksomheder. Långivning fra både danske og færøske kreditinstitutter til erhverv er således steget det seneste år.

De færøske bankers erhvervsudlån er i alt steget 14 pct. siden medio 2020 og er nu på et af de højeste niveauer i den nuværende højkonjunktur. Stigningen skyldes især øget udlån til handel, transport mv., fast ejendom og bygge og anlæg, se figur 14. Stigningen afspejler til dels øgede investeringer hos de færøske virksomheder, men skal formentlig også ses i lyset af, at de færøske virksomheder i højere grad har dækket deres likviditetsbehov hos bankerne under pandemien end danske virksomheder. Dertil kommer, at kreditvæksten kan svinge meget som følge af økonomiens størrelse, hvor enkelte lån kan få stor betydning.

Selv om der ikke er entydige tegn på en betydelig forværring i kvaliteten af bankernes erhvervsudlån for nuværende, og der er tilbageførsler på tidligere nedskrivninger på udlån, er det vigtigt, at institutterne holder fast i deres kreditpolitikker. I øjeblikket er de

Kreditrisiko på udlån til private falder, mens den stiger lidt for erhverv

Figur 13

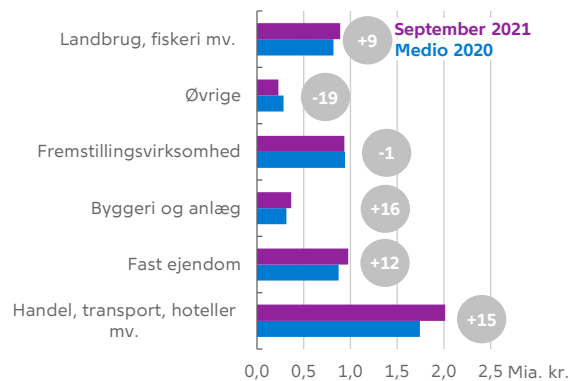

Anm.: Andelen af krediteksponeringer opgjort efter IFRS9-stadierne ultimo perioden. "Væsentlig stigning i kreditrisiko" svarer til lån i stadie 2 og 3, mens "Ingen væsentlig stigning i kreditrisiko eller misligholdelse" svarer til stadie 1. Andelen er høje sammenlignet med de danske SIFI-institutter, hvor andelen for henholdsvis private og erhverv lå på 9 og 10 pct. medio 2021.

Kilde: Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

De færøske bankers udlån til erhvervsvirksomheder stiger over en bred kam

Figur 14

Anm.: Opgjort som bruttoudlån ultimo perioden. Bankudlån fra de færøske institutter til færøske kunder. Tallene i de grå cirkler afspejler ændringen fra medio 2020 til september 2021 i procent.

Kilde: Danmarks Nationalbank og egne beregninger.

19 Ifølge Landsbanki Føroya er antallet af husholdninger med en gælds-faktor over 3 steget med 8 pct. i perioden 2014-19. Især husholdninger med gældsfaktor mellem 4 og 5 er steget – med 10 pct. over perioden. Ultimo 2019 havde husholdninger med en gældsfaktor over 5 gæld for knap 1 mia. kr.

20 Den 1. januar 2014 blev der indført en obligatorisk pensionsordning, hvor alle fuldt skattepligtige personer under folkepensionsalderen (67 år) skal betale til egen pensionsordning. Betalingen stiger gradvist med 1 pct. om året til 12 pct. i 2026.

finansielle forhold generelt lempelige,²¹ og økonomien befinder sig i en højkonjunktur. Det øger risikoen for lempelse af kreditstandarderne. Kreditkvaliteten af lån givet i gode tider kan hurtigt vende, hvis højkonjunktoren taber fart eller afløses af tilbagegang.

Bankerne bør holde fast i deres polstring

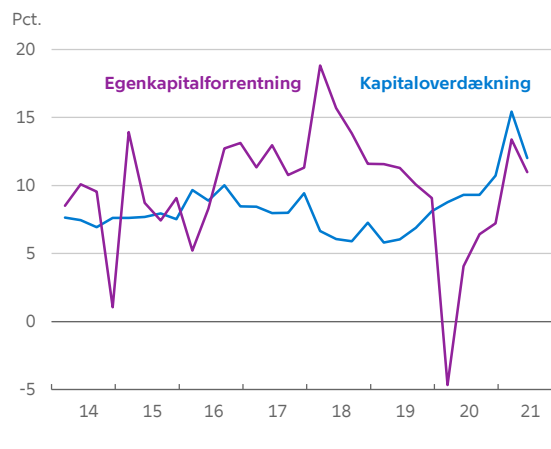
De færøske bankers egenkapitalforrentning er omtrent tilbage på samme niveau som inden pandemien, se figur 15. Det afspejler bl.a. den hurtige genopretning af aktivitet på Færøerne, hvilket har ført til højere kursreguleringer og tilbageførsler på nedskrivninger. Indtjeningen er dermed forbedret, hvilket øger bankernes første bolværk mod tab. Institutternes kernekapitalprocent er også steget, og der er kommet lidt mere afstand mellem deres faktiske kapitalprocenter og de regulatoriske krav, kapitaloverdækningen.²² Ved udgangen af 1. halvår 2021 udgjorde kapitaloverdækningen hos de færøske banker ca. 12 pct.²³

Det er imidlertid vigtigt, at bankerne holder fast i deres polstring. En overdækning over de regulatoriske krav gør, at der er luft til tab, selv når konjunkturerne vender. Den globale usikkerhed som følge af covid-19 er fortsat stor, og de færøske banker selv er sårbare over for udefrakommende stød, da den færøske økonomi er lille og enstrenget. Dertil kommer, at den færøske banksektor er meget koncentreret og består af blot 4 banker, hvoraf BankNordik og Betri Bank er udpeget som såkaldte systemisk vigtige finansielle institutter, SIFI'er.²⁴

Bankernes direkte eksponeringer mod det største eksporterhverv (landbrug, skovbrug og fiskeri) udgør ca. 14 pct. af låneporteføljen, men den indirekte afhængighed er reelt langt større.²⁵ Udefrakommende stød kan derfor medføre tab i banksektoren, der yderligere kan forstærke udsvingene i realøkonomien.

Bankernes bolværk mod tab stiger

Figur 15

Anm.: Kvartalets egenkapitalforrentning. Kapitaloverdækningen opgjort ultimo kvartalet. Begge opgjort som vægtet gennemsnit af de fire færøske banker. Sidste observation er 2. kvartal 2021.

Kilde: Det Systemiske Risikoråd.

Behov for langsigtet planlægning af den økonomiske politik

Det er vigtigt, at en lille økonomi, der er meget sårbar over for udefrakommende stød, har en tilstrækkelig stødpude til at understøtte økonomien gennem konjunkturomslag og gennem længere perioder med lavere indtjening i eksporterhvervene. Selv om beskæftigelsen i eksporterhvervene er relativt lav, er der stor afsmitning fra disse erhverv på resten af økonomien. Det øger behovet for en stabilitetsorienteret finanspolitik, hvor der lægges penge til side i opgangstider.

21 Se fx Danmarks Nationalbank, Lempelige finansielle forhold styrker opsvinget, *Danmarks Nationalbank Analyse (Monetære og finansielle tendenser)*, nr. 23, september 2021.

22 Her betragtes overdækningen til kravene til bankernes egentlige kernekapital, med andre ord til CET1-kravet (Common Equity Tier 1).

23 Vægtet gennemsnit af de fire færøske banker.

24 Indtil for nylig var Nordoya Sparikassi, den 3.-største færøske bank, også udpeget som SIFI, men er ikke blevet genudpeget fra 1. juni 2021.

25 Arnason mfl., Økonomisk rente og ringvirkninger i de Vestnordiske fiskerier, Nordic Atlantic Corporation (NORA), 2015 ([link](#)).

I årene før pandemien har overskuddene på den offentlige saldo imidlertid været små, og også for de kommende år forventes begrænsede overskud.²⁶ Det er på trods af, at en del af pensionsindbetalingerne på Færøerne beskattes på indbetalingstidspunktet, og at landskassen således understøttes af indtægter nu, hvis tilknyttede udgifter falder om mange år, når borgerne går på pension og har et større træk på de offentlige finanser.

Landsstyret står ikke bare over for et behov for at opbygge en stødpude til at modgå pludselige skift i fangster og fiskepriser. Forude venter også demografiske udfordringer. De kommende år forventes antallet af ældre at stige betydeligt, se figur 16. Der er behov for at kortlægge og vurdere, hvordan de stigende omkostninger til pleje og omsorg udfordrer den finanspolitiske holdbarhed under den nuværende indretning af den offentlige sektor.

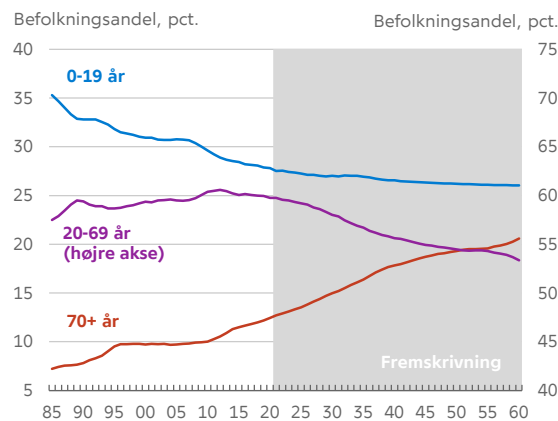
Investeringer i velfærd og infrastruktur bør tage hensyn til behovet for en stødpude

Den offentlige gæld på Færøerne er relativt lav, og det har bidraget til landskassens muligheder for at understøtte økonomien trods store udsving i offentlige indtægter og udgifter under pandemien. Bruttogælden var ved udgangen af august på 34 pct. af BNP, nedbragt fra 44 pct. af BNP ved indgangen til året.²⁷ Det skal ses i lyset af, at Landsbanki Føroya har brugt likviditet fra et lån optaget i juni 2020, der skulle sikre landskassen likviditet under pandemien, til at tilbagebetale et lån med forfald i juni 2021. Den gennemsnitlige rente på gælden er desuden lav.

Den lave gæld bidrager til robustheden af de offentlige finanser og den færøske økonomi. De seneste 20 år er velfærdssamfundet på Færøerne udbygget betydeligt. Det er vigtigt, at fremtidige investeringer vejes op mod hensynet til at bevare en tilstrækkelig stødpude i de offentlige finanser. Som eksempel bør de aktuelle overvejelser om at opføre en ny tunnel til Suðuroy, som giver et skønsmæssigt træk på den offentlige gæld på ca. 27 pct. af BNP,²⁸ ses i dette lys.

Flere ældre på Færøerne de kommende år

Figur 16

Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

Reformer, der sikrer større indtægter til landskassen, kan styrke holdbarheden

Landsstyret har en række muligheder for at øge indtægterne til landskassen for at styrke holdbarheden af finanspolitikken. Først og fremmest kan beskatning af bolig på Færøerne styrke robustheden af økonomien. En skat på primær eller sekundær bolig kan bidrage til dels at udvide skattebasen for landskassen, dels at mindske afsmitningen fra boligprisudsving til den øvrige økonomi. Hvis boligbeskatningen indrettes, så den følger boligprisudviklingen, udgør den en automatisk stabilisator for både realøkonomien og den finansielle sektor.²⁹ Det er således et godt redskab for en stabilitetsorienteret offentlig sektor.

På Færøerne ydes der et tilskud på 35 pct. af husholdningernes renteudgifter til bolig på op til 100.000 kr. Det kan virke u hensigtsmæssigt på incitamenterne for gældsætning, og det lave renteniveau gør det i øjeblikket til et godt tidspunkt at nedbringe tilskuddet.

²⁶ Finanslovsforslaget af 30. september 2021 indeholder et underskud i landskassen på 6 mio. kr. i 2021, svarende til 0 pct. af BNP. For 2022 forventes et overskud på 65 mio. kr.

²⁷ Landsbanki Føroyas opgørelse af ØMU-gæld.

²⁸ På baggrund af forundersøgelser estimerede Landsverket i oktober 2021, at tunnelforbindelsen vil koste 5,4 mia. kr. ([link](#), kun på færøsk).

²⁹ Se fx Simon Juul Hviid og Paul Lassenius Kramp, Aftale om boligskat stabiliserer boligpriser, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 14, september 2017.

Eksporterhvervenes indtjening er afgørende for den økonomiske fremgang, men bygger på de naturlige hav- og fiskeressourcer i og omkring Færøerne. Det er derfor oplagt, at en del af afkastet fra de færøske naturressourcer bør tilfalde den bredere befolkning igennem beskatning af det overnormale afkast fra fiskeriet, den såkaldte ressourcerente.³⁰ Det kan bl.a. bidrage til i gode tider at lægge til side til dårlige tider.

Landsstyret bør løbende vurdere omfanget af ressourcerenten. Der kan være usikkerhed forbundet med opgørelsen, herunder afkastet til kapital og lønninger, og det vil derfor være hensigtsmæssigt at implementere generelle regneprincipper i den offentlige sektor for at styrke vurderingen af ressourcerenten.³¹ Der er tegn på, at ressourcerenten aktuelt ikke beskattes tilstrækkeligt.³²

30 Se fx Jens Warming, Om grundrente af fiskegrunde, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, nr. 49, side 499-505, 1911, og Jens Warming, Aalegaardsretten, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, nr. 69, side 151-162, 1931.

31 Se fx Nordisk Ministerråd, Samfundsøkonomisk afkast af pelagiske fiskerier i nordøstatlant, *Nordisk Ministerråd*, 2010 ([link](#)), for en fælles beregningsramme på tværs af nordiske lande. Hagstova Føroya arbejder i øjeblikket på at forbedre den færøske lønstatistik. Det kan bidrage til opgørelsen af normallønsomkostninger til beregning af ressourcerenten.

32 Se fx Búskaparráðið, Konjunkturmeting á vari 2020 (Konjunkturgennemgang forár 2020), *Búskaparráðsfrágreiðing*, marts 2020 ([link](#), kun på færøsk).

UDGIVELSER

NYT

Nyt giver et hurtigt og tilgængeligt indblik i en Analyse, et Economic Memo, et Working Paper eller en Rapport fra Nationalbanken. Nyt udkommer løbende.

ANALYSE

Nationalbankens Analyseserie har fokus på økonomiske og finansielle forhold. Nogle af analyserne udkommer med fast frekvens, fx *Udsigter for dansk økonomi* og *Finansiel stabilitet*, der begge udkommer halvårligt. Andre analyser udkommer løbende.

RAPPORT

Nationalbankens Rapportserie er tilbagevendende rapporter og beretninger om Nationalbankens virke. Det er fx *Årsrapport* og *Statens låntagning og gæld*.

ECONOMIC MEMO

Economic Memo er en mellemting mellem en Analyse og et Working Paper og viser ofte forfatterens igangværende analysearbejde. Serien henvender sig primært til fagpersoner. Economic Memo udkommer løbende.

WORKING PAPER

Working Paper præsenterer forskningsarbejde udført af ansatte i Nationalbanken og samarbejdspartnere. Serien henvender sig primært til fagpersoner og folk med interesse for den akademiske tilgang. Working Paper udkommer løbende.

Analysen består af en dansk, færøsk og engelsk version.
I tilfælde af tvivl om oversættelsens korrekthed gælder den danske version.

DANMARKS NATIONALBANK
LANGELINIE ALLÉ 47
2100 KØBENHAVN Ø
WWW.NATIONALBANKEN.DK

Redaktionen er afsluttet
1. november 2021

DANMARKS
NATIONALBANK

Flora Nagy
Senior Bank Analyst
fna@nationalbanken.dk
FINANSIEL STABILITET

Adrian Michael Bay Schmith
Senior Economist
ams@nationalbanken.dk
ØKONOMI OG PENGEPOLITIK

KONTAKT

Ole Mikkelsen
Kommunikations-
og presserådgiver
omi@nationalbanken.dk
+45 3363 6027
SEKRETARIAT
OG KOMMUNIKATION